

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1971

BRNO 1972

lokace zaniklé středověké vesnice Miřín, z níž nález tesáku nepochybně pocházel a která je doložena historicky a je známa i lidové tradici.

Miřín poprvé lokalizoval do trati „Miřinky“ J. Kučera.¹ Data opustnutí vesnice nejsou historiky uváděna vždy zcela jednotně: J. Kučera — 1516, M. Jašková — 1563.² V. Nekuda — snad již 1512, bezpečně v letech 1518—1594,³ L. Hosák — 1518.⁴ Vesnice náležela světlovskému panství. Po jejím zániku dal Frydrych Tetauer roku 1576 pozemky do dědičného užívání svým poddaným z Pitína.⁵

Průzkumem bylo zjištěno, že lokalita se nachází asi 1200 m jihovýchodně od východní části zástavby Pitína, asi 550 m nad levým břehem Olšavy, v nadmořské výšce kolem 500 m. Terén, na němž stávala vesnice, je pokryt směrem k Olšavě, tj. severně, loukou, jižní strana je porostlá lesem. Vesnice byla založena na mírném svahu přivráceném k severozápadu. Na louce, těsně při hranici lesa, byly zjištěny v řadě od východu k západu tři nízké vyvýšeniny nepravidelného tvaru o rozměrech zhruba 3,5 × 4—5 m, vysoké 25—30 cm. Vzdálenosti mezi nimi se pohybují kolem 15 m. Jedná se o destrukce staveb, patrně usedlostí, čemuž by odpovídal i nález pravděpodobně záhumečnicových plužin, táhnoucích se kolmo od řady vyvýšenin, avšak v daleko širším pruhu, směrem k břehu Olšavy. Tímto směrem probíhá i cesta, respektující směr zaniklých plužin, která na jedné straně překračuje mělkým brodem Olšavu, na straně druhé směřuje dále do lesa. V lese pokračuje patrně i předpokládaná bývalá zástavba, která však pro hustý podrost a časové omezení průzkumu nemohla být podrobněji zkoumána.

Zatím je možné předpokládat, že Miřín byl krátkou lesní lánovou, patrně jednořadou vesnicí, založenou asi za velké středověké kolonizace a zaniklou násilně na počátku 16. století. Pozemky byly přičleněny k Pitínu, čemuž odpovídá i zcela excentrické umístění Pitína v jeho současném katastru.

Poznámky:

¹ J. Kučera, Zaniklé osady bývalého panství světlovského na mor Slovensku, ČVMSO V 1888, 176—177.

² M. Jašková, Zaniklé vsi na území okresu Uherský Brod, rkp., str. 4, ul. v Okresním archivu Uh. Hradiště (uvádí podle ZDO sv. 27, orig. fol. 27 aut. fol. 65).

³ V. Nekuda, Zaniklé osady na Moravě v období feudalismu, Brno 1961: 133—134.

⁴ L. Hosák, Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848—1960, úvodní svazek, Ostrava 1967, 203.

⁵ M. Jašková, l. c., pergamenová listina uložena v Okr. archivu Uh. Hradiště, sign. neuvedena.

Oberflächenerforschung der mittelalterlichen Dorfwüstung Miřín bei Pitín (Bez. Uherské Hradiště). Durch eine Oberflächenerforschung konnte die historisch belegte Dorfwüstung Miřín lokalisiert werden, deren Spuren in Form von Baudestruktionen und Flurwüstungen bei Pitín in der Flur „Miřinky“ erhalten sind. Das Dorf wurde offensichtlich im Zuge der grossen mittelalterlichen Kolonisation errichtet und zu Beginn des 16. Jhs. gewalttätig zerstört. Die Grundstücke wurden den Grundstücken von Pitín eingegliedert.

VÝZKUM MOTTY V KONŮVKÁCH NA SLAVKOVSKU (okr. Vyškov)

DAGMAR ŠAUROVÁ, Městské muzeum, Slavkov u Brna

(Tab. 101)

V sídlištním celku zaniklé středověké vesnice Konůvky (původním jménem Kunovičky, katastr Heršpice u Slavkova, okres Vyškov) upoutával již od počátku výzkumu umělý pahorek s vodním příkopem, který připomíná známé rakouské Hausberg a západoevropské motty. Katastrální mapa z počátku 19. století uvádí v lesní trati vedle něho název U kostelíku. Tento název se udržel i v lidovém podání.

Položili jsme zde sondu již 3. listopadu 1960, v roce zahájení systematického výzkumu. Poskytla však pouze kamennou tříšť zcela bez nálezů, takže nepovzbuzovala k pokračování.

Ovšem neodporovala předpokladu, že v tomto místě mohla existovat sakrální stavba, ke které je třeba vztahovat termín *ius patronatus ecclesiae*, uváděný v zápisech Zemských desek brněnských a z níž zvon, datovaný 1451 visí na věži kostela v Křižanovicích.

Proto jsem s ohledem na všeobecný badatelský zájem o útvary, podobné mottám — a také s ohledem na interes zahraničních odborníků, kteří navštívili Konůvky 27. 4. 1970 v rámci II. celostátní konference o výzkumech ZSO — přikročila r. 1971 znovu k sondám na kostelním pahorku. Tehdy byla již během deseti pracovních období (1961—1970) zjištěna celková sídlištní dispozice původní středověké vesnice s bohatým archeologickým ziskem, takže mohlo dojít i na objekt s předpokládaným ziskem, archeologicky nepatrným.

Konůvky jsou vsí dosídlovacího charakteru, dnes v lučním údolí. Jejich stavení v pravidelné řadě podél potůčku jsou jednoho půdorysného typu. Odlišný je pouze objekt v jižním konci údolí, kterému jsme dali pracovní název tvrz. Nálezová situace nasvědčuje tomu, že tato tvrz a pravděpodobně i vesnice, zašla nesmírným požárem r. 1468 za Matyášova tažení Moravou, kdy byly vypáleny též Bučovice, Ždánice, Kyjov, Čejč i jiná místa.

Okrouhlý kostelní pahorek o průměru asi 20 m je situován po pravé straně vodního toku v umělém terénním výřezu do tvaru čtverce, poněkud vysunut z přímký sídliště. Po vykácení jasanů a olší a po vysekání černých bezů, které tvořily jeho porost, projevila se na mottě obdélná plošina o rozměrech přibližně 10 × 12 m.

Pro základní zjištění situace vedli jsme sondu o metrové šíři napříč pahorkem od severozápadu k jihovýchodu. Pod padesáti centimetry humusu nám odkryla kamennou tříšť z místních žlutých pískovců a zároveň přefala ostré, černé a žluté rozhraničení terénu (pískovce — hlína). Ve dvou-metrové šíři sondy se pískovce zdály nasvědčovat určité konfiguraci. Pokračovali jsme soustavou užších sond (50 cm), vedených kolmo k sondě základní. Jednou z nich byla na obě strany prodloužena naše původní sonda z r. 1960, která tehdy dala jen kamennou tříšť bez nálezů. Předpoklad malého archeologického zisku se bohužel splnil. Všechny sondy byly nápadně bez nálezů, a to i tehdy, když byly propojeny plošným odkryvem a potom ještě postupně prohlubovány.

Domnělá kamenná konfigurace ze široké sondy se projevila v plošném odkryvu jako torzo, a to se opakovalo ve všech sondách. Vždy jen několik kompaktnějších pískovců, ostatní byly rozpadlé na drobné kousky a většinou přímo na písek, který v souvislé vrstvě, silné asi 50 cm, zaplňoval celou základnu bývalého objektu až k černému rozhraničení terénu. V určitých místech jevílo se sice kamenné seskupení jako propojitelné a na severní straně svíralo propojení dvou sond určitý tupý úhel, ale kameny byly v tak špatném stavu, že se neodvažují prohlásit je přímo za základové, ač ničím jiným být nemohou. (Tab. 101:2.)

Úplný odkryv plošiny pahorku a přesné terénní zaměření prokázaly, že jsme zastihli zkoumaný objekt už v nejnižším stupni zachovalosti. Pískovcová drf a zbytky kamenných konfigurací ihned pod padesáticentimetrovou vrstvou humusu byly jedinými zůstatky zdiva z někdejšího kostela. Jen černé a žluté rozhraničení terénu ukazuje rozsah objektu. (Tab. 101:1.)

Další prohloubení sond přineslo již jen rozptýlené střeby z pravěkých zásobnic a malé stopy mazanice — zřejmě důsledek někdejšího rozrušení pravěkých jam již při úpravě kostelního pahorku. Ukázalo však, jakým systémem byl umělý pahorek navršen. V ploše pod objektem se nepravidelně střídají silnější a slabší vrstvy žluté a černé nebo hnědé, podle toho, s které strany budoucího pahorku byl brán materiál. Ve svahu na východ jsou místní žluté pískovcové vrstvy, zatím co jinde je normální zemina. Část pahorku na straně západní, čelem k vesnici, odkud se pravděpodobně přicházelo k svatyni, je nápadně černá, zřejmě od hlíny, vyházené z prohlubovaného vodního příkopu, kde je zemina temně černá i dnes. Na jižní straně pahorku vyvěrá pramen, kterým se zčásti plnil příkop okolo pahorku.

Pahorek však nemá pevnostní charakter, jeho poloha pod svahem není strategická a příkop měl význam jednak praktický (odvod vody z objektu za deštových přívalů), jednak symbolický (snaha důstojně situovat kostelní dominantu).

Překvapovalo, že kromě rozpadlých pískovců s amorfními částicemi modravého jílu nic víc v odkryvu nebylo. Žádný nález ani uhlíky nebo mazanice, což všechno bylo hojné v objektech ostatních.

Rozbor situace je ovšem schopen ukázat, proč tomu tak bylo.

Absence mazanice a užitkových předmětů vylučuje sídlištní a potvrzuje sakrální charakter stavby, absence uhlíků dokazuje, že kostelík zanikl jincou cestou nežli ostatní vesnice, že nevyhořel. Kdyby jeho destrukce vznikla požárem, byly by se v ní zachovaly kromě uhlíků ještě součásti konstrukčního charakteru jako na tvrzi, např. kování oken a dveří, petlice, obroučky okenních sklíček, závěsné háky, hřebíky a hlavně malé hřebíčky-šindeláky ze střešní krytiny. (Prejzy v Konůvkách doloženy nejsou a došky na kostele nepředpokládáme.) Všechny tyto rozbité a přepálené věci by nikdo ze sutin nevyhraboval. Jestliže se nezachovaly, znamená to, že byly z objektu odneseny před jeho zánikem.

Předpokládáme-li, že vesnice podlehla válečnému požáru uherských vojsk, není vyloučeno, že poněkud stranou stojící kostel přetrval vpád, protože katolické vojsko svatyni šetřilo, možná i proto, že mu nestála přímo v cestě. Kostel mohl být tehdy jen vyloupen a stál ještě určitou dobu po zániku vesnice, a proto uchovala tradice název U kostelíku. Později byl pravděpodobně rozebrán pokojnou cestou, takže při tom byly odvezeny i všechny trámy ze střechy i ze zvonice, okuté dveře, okna s rámovím i střešní krytina. A protože železné předměty byly ve své době vzácné, ničím se při demontáži neptývalo, zejména probíhala-li práce při zřizování kounicovské obory pod panským dozrem.

Také by nás neměl udivovat špatný stav základového zdiva, protože pískovce se snadno rozpadají, jak máme doloženo na kamenném podložení srubových chalup. Víme odjinud, že ani kostelní stavby velkomoravské neměly základy příliš hluboké a že jejich zdivo bylo v pozdější době rozebíráno pro potřebu mladších sídlišť. Na tvrzi v Konůvkách, kde se nám zdivo také zcela nezacho-

valo, předpokládáme, že stavebního kamene bylo použito k přestavbám a přístavbám blízké hájenky Zlatý jelen, z níž známe stropní trám datovaný 1472. Je pravděpodobné, že na prostornou hájenku bylo později využito i zdivo z kostelíku.

V její destrukci jsme ostatně našli nejen velké pískovcové kvádry, z nichž některé byly různě přisekány, ale zjistili jsme též, jak byly do stěn budovy formou cihel druhotně zazděny ošlapané čtvercové dlaždice. O těch důvodně předpokládáme, že pocházejí také z kostelíku, stejně jako pískovce. Kromě nich našli jsme ve zdivu použité dva kamenné, k sobě jdoucí fragmenty, misovitě hladce vytesané, připomínající křtitelnicí.

Vystupuje nyní otázka, zda byl kostel dřevěný či kamenný nebo částečně obé. Sečteme-li kubaturu písku, která byla v destrukci kostela ve vrstvě 50 cm na ploše přibližně 10 × 10 m s pískovcovými kvádry, které zůstaly v hájence Zlatý jelen, musíme připustit stavbu z větší části kamennou.

Závěrem nutno zaujmout stanovisko i k tomu, jaký byl půdorys kostela, i když nálezořá situace nás opravňuje prohlásit, že je neurčitelný. Rozsah žlutého zbarvení v černém terénu, které jsme zastihli při odkryvu (obr. č. 2) dává představu pětiúhelníka. Z archeologických výzkumů známe dnes již sice středověké polygonální stavby, o kterých jsme dříve neměli tušení a dodnes existují určité kaple o pětiúhelném půdorysu, ale ty vždy jen jako boční přístavby u chrámů, např. kaple P. Marie u Jakubského kostela v Brně, datovaná podle kamenických značek k r. 1502. Není mi však dosud známa žádná analogie samostatné pětiúhelné stavby se čtyřmi stranami o 5 m a s přepónou devítimetrovou tak, jak to naznačuje půdorys kostelíku. Je proto třeba přijmout spíše představu pravoúhlého půdorysu, snad s malou apsidou na východní, oltářní straně.

Jisté rozpaky nám zprvu při odkryvu působily dva výběžky na západní straně, na žlutém základovém zbarvení, to znamená v místě předpokládaného vchodu. Analogie k tomu se naskýtá u gotického kostela v Kočí u Chrudimi v jeho dřevěné, široce rozkročené zvonici nad vchodem, která se svou starobylostí hlásí k stejnému datu jako vznik kostela (1397), přesto, že literatura ji uvádí jako mladší. Analogie Konůvek tuto starobylost podpírá. Je logické, že na takové zvonici mohl viset zvon velikosti zvonu konůveckého z r. 1451, který je nyní zavěšen v Křižanovicích.

Skutečnost, že se tento zvon zachoval, je další oporou pro náš předpoklad, že kostel v Konůvkách nevyhořel. Při požáru plní totiž věž funkci komínu, umožní ohni dokonalý tah a zvonovina se rázem roztaví.

Plánovaný výzkum r. 1971 byl splněn a kostelík v Konůvkách je jednou z prvních prozkoumaných mott na Moravě. Ukazuje, že pahorky tohoto typu se budou pravděpodobně lišit obsahově od mott v zahraničí.

Grabung der Motte in Konůvky (Bez. Vyškov). Im Jahre 1971 wurde ein kreisförmiger Hügel in Form einer Motte (Hausberg) in der Waldflur „U kostelíku“ untersucht. Unter einer 50 cm starken Humusschicht stellte man eine gestörte Baudestruktion aus zerfallenem Sandstein, ohne jedwede Funde, fest. Die Absenz an Lehmewurf beweist, dass das Objekt keinen Siedlungscharakter hatte und dass man auf dieses die Berichte von ius patronatus ecclesie in Konůvky beziehen kann. Die Absenz der Holzkohle d. h. des verbrannten Holzes belegt, dass das Objekt nicht wie das Dorf mit der Feste abbrannte, sondern irgendwann später auf friedlichem Wege zernommen wurde. In dem nahen zerstörten Jägerhaus Zlatý jelen fand man Bauelemente — bearbeiteten Sandstein, Sandsteinquader und abgetretene Fliesen, von denen wir annehmen, dass sie aus Kostelík (kleine Kirche) stammen und sekundär benützt worden waren. Gefunden hat man auch schüsselförmig bearbeitete Steinfragmente, von denen wir annehmen, dass es sich um Teile eines Taufbeckens handelt.

DESÁTÁ KAMPAŇ VÝZKUMU KARTUZIE A HUSITSKÉHO OPEVNĚNÍ V DOLANECH V ROCE 1971

(okr. Olomouc)

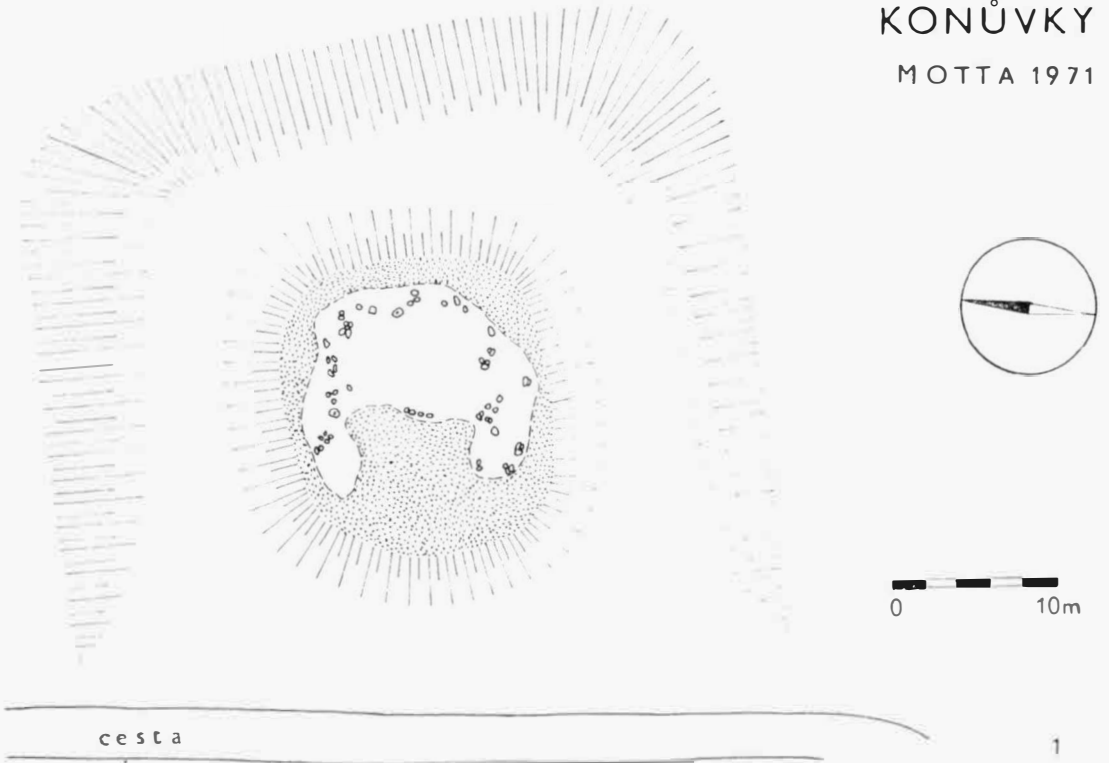
VÁCLAV BURIAN, Vlastivědný ústav, Olomouc

(Tab. 102—104)

Přes velmi krátké časové možnosti (29. července až 6. srpna 1971) přinesl výzkum kartuziánského kláštera několik významných poznatků, které přispěly k dílčím závěrům a otevřely i některé problémy spojené hlavně s určením funkcí prostor.

Prokopáním čtverce LXXIII byl ukončen odkryv kaple N. Ukázalo se, že kaple je komunikačně oddělena od hlavního kostela, což ukazuje, že sloužila laickým příslušníkům řádu a platí pro ni název „kaple bratří“ (neměla tudíž uvedenou funkci kaple E, jak jsme se původně domnívali).¹ Do kaple ústí jediný vchod z místnosti R, a to v západní zdi při severozápadním rohu prostory. Jeho špaleta je na severní straně rovná, na jižní šikmá. Pískovcový portál má sokl a je bohatě profilovaný ob-

KONŮVKY
MOTTA 1971

Tab. 101

Heršpice (okr. Slavkov). Motta v „Konůvkách“ 1 plánek pahorku s umělým příkopem a černým a žlutým rozhraněním terénu, vymežujícím půdorys Kostelíku; 2 prohlubování sond po odkrytí humusu. — Motte in „Konůvky“. 1 Plan der Anhöhe mit künstlichem Graben und schwarzer sowie gelber Terrainabgrenzung, die den Kirchengrundriss begrenzt; 2 Sondenaushub nach der Humusabnahme.

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1971

Vydává: Archeologický ústav ČSAV v Brně, sady Osvobození 17/19

Odpovědný redaktor: Akademik Josef Poulík

Redaktoři: Dr. A. Medunová, dr. J. Meduna, dr. J. Říhovský

Překlady: Dr. R. Tichý, E. Tichá

Kresby: Doc. dr. B. Klíma, M. Bálek, S. Janák, A. Životská

Na titulní obálce: Nádobka z eneolitického sídliště v Brně-Lískovci

Tiskem: Grafia, n. p., Brno, provozovna 04, Gottwaldova 21

Vydáno jako rukopis — 450 kusů — neprodejné